

*Пархоменко П. І.,
здобувач Національного університету державної податкової служби України,
суддя Бахмацького районного суду
Чернігівської області*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КЕРУВАННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі – теоретичному дослідженню особливостей судового розгляду у справах про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами. Автор на основі аналізу практики застосування адміністративного законодавства та порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення з врахуванням специфіки правовідносин у сфері керування транспортними засобами визначає особливості судового розгляду у справах про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, провадження, судовий розгляд, адміністративна відповідальність, транспортні засоби.

Постановка проблеми. Важливим елементом правової системи є правова діяльність, яка відображає реалізацію здійснення однієї із основних функцій правової системи – правозастосування. Саме втілення в життя однієї із основних функцій правової системи здійснюється безпосередньо через правову діяльність і полягає в дотриманні певної процедури реалізації норм матеріального права [1, с. 124].

Реалізація юридичної відповідальності можлива тільки через відповідні процесуальні форми, без наявності яких вона неможлива, що є її ознакою та відрізняє від інших видів відповідальності.

Не є виключенням з цього правила і адміністративно-правова відповідальність за керування транспортними засобами, яка має свої характерні ознаки і реалізується через нормативно визначену систему правил в порядку передбаченому законодавством.

Актуальність теми дослідження підтверджується тим, що розгляд справ про адміністративні правопорушення являє собою основну стадію провадження в справах про них [2, с. 46], на ній можуть бути вирішені найважливіші завдання цього провадження, які полягають у своєчасному, всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 245 КУпАП). Не останнє місце в провадженні в справах про адміністративні правопорушення займає судовий розгляд, оскільки на розгляд суду потрапляють найбільш тяжкі та складні справи в системі справ про

адміністративні правопорушення, не виключенням з чого є і ряд справ про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами.

Стан дослідження. Питанню провадження у справах про адміністративні правопорушення приділяли увагу такі вчені-адміністративісти, як Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.Е. Лук'янець, та багато інших. Деякі аспекти провадження у справах про адміністративні правопорушення в своїх працях досліджували Ю.С. Коллер, М.О. Кгіторов, Р.І. Михайлов, М.Р. Сиротяк, Р.В. Синельник та інші.

Проте, дослідження вказаних науковців в більшій мірі стосувалися загальних питань щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення або правового статусу учасників такого провадження, при цьому відсутні наукові розробки щодо особливостей судового розгляду у справах про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами.

Метою та завданням статті є теоретико-правове дослідження особливостей судового розгляду у справах про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами за допомогою якого можливо сформулювати окремі пропозиції для вдосконалення чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Нормативне регулювання провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється низкою актів, основним з яких є КУпАП, який містить розділ IV під назвою «Провадження в справах про адміністративні правопорушення». Проте на законодавчому рівні відсутнє нормативне визначення провадження в справах про адміністративні правопорушення, що з нашої точки зору не є недоліком діючого законодавства, оскільки не має практичного значення.

Вироблення дефініції провадження у справах про адміністративні правопорушення є результатом наукових досліджень та теоретичних розробок вчених правознавців.

Проте, в юридичній науці відсутня єдина думка щодо сутності провадження у справах про адміністративні правопорушення, а тому існують різні підходи до визначення описуваної категорії.

Так, В.К. Колпаков визначає провадження у справах про адміністративні правопорушення, як процесуальну діяльність на підставі визначених законодавцем правил щодо встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративний проступок і прийняття рішення відпо-

відно до чинного законодавства [3, с. 117]. Існує думка, що провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою нормативно врегульований комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених процесуальних дій повноважних суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за допущений чи передбачуваний адміністративний проступок [4, с. 265].

М.Я. Масленников вважає, що провадження в справах про адміністративні правопорушення можна розглядати в двох аспектах: як правовий інститут і як різновид адміністративно-процесуальної діяльності [5, с. 13-14].

Здійснюючи аналіз існуючих визначень провадження у справах про адміністративні правопорушення, ми робимо висновок, що їх суть зводиться до виокремлення певної системи (комплексу) процесуальних дій (правил) уповноважених суб'єктів при застосуванні адміністративної відповідальності.

Весь процес провадження у справах про адміністративні правопорушення відбувається (розвивається) в часі як послідовна сукупність пов'язаних між собою дій та які спрямовані на досягнення певних цілей і вирішення відповідних завдань, які в науці називають «стадіями».

Щодо стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, то найпоширенішою є позиція про виокремлення таких стадій, як: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд справи; 4) винесення постанови; 5) оскарження та перегляд постанови; 6) виконання постанови [4, с. 196], [6, с. 158], [7, с. 222].

Як ми зазначали вище, розгляд справ про адміністративні правопорушення є основною стадією провадження в справах про них, при цьому особливе значення має судовий розгляд, який покликаний забезпечити охорону прав і свобод громадян, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, законності тощо, в особливо складних справах в системі адміністративних правопорушень.

Статтею 213 КУпАП визначено коло органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, серед яких важливе місце посідає суд (п. 4), як окрема конституційно-визначена гілка влади (ст. 6 Конституції України).

Е.С. Павлова зазначає, що діяльність судді по застосуванню мір стягнення за адміністративні проступки протікає в особливому, передбаченому законом порядку, що називається судовим провадженням по справам про адміністративні правопорушення [8, с. 28].

Ні чинний КУпАП, ні інші приписи діючого законодавства не містять конкретних процесуальних норм, які б регламентували суто процедуру судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, розділ IV КУпАП під назвою «Провадження в справах про адміністративні правопорушення» встановлює загальні правила для всіх органів (посадових осіб) щодо провадження у даних справах, в тому числі і судового розгляду, що створює певні недоліки в регулюванні судового розгляду справ про адміністративні правопорушення на яких буде наголошено нижче.

Деякі орієнтири для судів при проведенні судового розгляду справ про адміністративні правопорушення

вироблені Верховним Судом України в своїх «Узагальненнях судової практики» та «Постановах Пленуму» [9], [10], [11].

Виходячи з правового аналізу положень КУпАП щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення, можна виділити три етапи судового розгляду: підготовку справи до судового розгляду (ст. 278 КУпАП); судовий розгляд справи (ст.ст. 279-280 КУпАП); прийняття по постанови по справі (ст. ст. 283-285 КУпАП).

Оскільки справи про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами є одними із найрозповсюджених і складних в системі адміністративних правопорушень, то ми спробуємо навести особливості судового розгляду в даній категорії справ.

Про актуальність судового розгляду справ про адміністративні правопорушення та особливе місце серед них справ пов'язаних з керуванням транспортними засобами свідчать і статистичні данні. Наприклад в судах м. Харкова та Харківської області у 2012 році перебувало 66148 справ, протягом року всього було розглянуто 57689 справ, 7275 – повернуто органам, що склали протоколи про вчинення адміністративних правопорушень, з них – 6725 справ для належного оформлення, стосовно 48648 осіб винесено постанови про накладення адміністративного стягнення. У 2012 році до адміністративної відповідальності найчастіше притягалися особи за адміністративні правопорушення, передбачені: ст. 124 КУпАП (порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна) – 9777 осіб, або 16,9 % від загальної кількості осіб, щодо яких були розглянуті справи та ст. 130 КУпАП (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції) – 7198 осіб, або 12,4 % [12].

Звичайно, що для виконання завдань провадження у справах про адміністративне правопорушення за керування транспортними засобами, з метою правильного і своєчасного вирішення кожної справи суддя зобов'язаний ретельно підготуватися до її розгляду. Так, ст. 278 КУпАП визначено коло питань, які необхідно вирішити під час підготовки, зокрема чи належить до компетенції в даному випадку суду розгляд справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Поширеною і беззаперечною є практика судових органів, яка спрямована на те, що у випадку надходження до суду протоколу по справі про адміністративне правопорушення, який не відповідає вимогам ст. 256 КУпАП, в деяких випадках не надання певних матеріалів тощо, суди своєю постановою направляють справи на доопрацювання органу (посадовій особі), яким було складено вказаний протокол.

Ми є прихильниками надання можливості суддям направляти протоколи у справах про адміністративні

правопорушення на доопрацювання, оскільки неналежним чином оформлений протокол створює перешкоди повного і об'єктивного з'ясування всіх обставин по справі, він не може бути належним підтвердженням вчинення правопорушення, але при цьому хотіли б зазначити наступне.

Норми КУпАП не містять конкретних статей (положень), як чітко врегульовували дане питання, і навпаки ст. 284 кодексу закріплені види постанов по справі про адміністративне правопорушення, серед яких відсутні постанови про направлення справ на доопрацювання, у зв'язку із чим доцільним з нашої точки зору було б введення в КУпАП норми, яка врегульовувала порядок повернення справ на доопрацювання.

Як свідчить судова практика, посадові особи при оформленні та направленні до суду адміністративних матеріалів по справам про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами допускають порушення, які призводять до повернення таких матеріалів на доопрацювання. Зокрема, причиною повернення матеріалів в даній категорії справ є те, що при складенні протоколу не виконуються належним чином вимоги ст. 256 КУпАП, а саме: у деяких протоколах не зазначалася частина статті КУпАП, якою передбачено відповідальність за вчинене правопорушенням діяння. У матеріалах справи нерідко бувають відсутні докази, які б підтверджували факт вчинення особою правопорушення, дані про те, чи притягалася вона до адміністративної відповідальності раніше, а також пояснення цієї особи, свідків або підписів останніх. Дуже часто анкетні дані правопорушника вказуються не в повному обсязі (рік, число, місяць та місце народження), його точна адреса, місце роботи, посада, а також необхідні відомості про особу, яка склала протокол (прізвище, ім'я та по батькові, посада, службові телефони). Через неточні та неправильні записи у протоколах про місце проживання правопорушників суди витрачають додаткові кошти на повторні виклики або взагалі позбавлені можливості виклику.

Крім норм КУпАП, особливості вимог до протоколів про адміністративні правопорушення пов'язані з керуванням транспортними засобами можуть встановлюватись іншими нормами законодавства, наприклад Інструкцією з оформлення працівниками Державтоінспекції МВС матеріалів про адміністративні порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху затвердженої наказом МВС України від 26.02.2009 № 77 тощо.

С.А. Ширіна звертає увагу на те, що, незважаючи на необхідність обов'язкового повідомлення порушника про час і місце розгляду справи, виникає питання про можливість розгляду справи за відсутності порушника, якого не було доставлено до суду та не було належним чином повідомлено про час і місце розгляду справи про адміністративне правопорушення, з різних підстав [13].

В цьому питанні С.А. Ширіна підтримала думку В.Г. Перепелюка, який пропонує, за аналогією з цивільним процесом, у разі якщо місце фактичного перебування порушника невідоме, розглядати справу після надходження повістки з підписом службової особи домоуправління останнього відомого місця перебування порушника про те, що вручити повістку адресатові не можна через його відсутність [14].

Ми би в такому випадку пропонували здійснювати повідомлення правопорушника за адресою місця проживання, зареєстрованою у встановленому законом порядку та закріпити на законодавчому рівні положення, про те, що у разі відсутності правопорушника, за такою адресою, вважати, що судові повідомлення здійснено належним чином. Обов'язок подання інформації про місце проживання правопорушника, зареєстроване у встановленому законом порядку необхідно покласти на орган (посадову особу), який складає протокол про адміністративне правопорушення. В такому випадку ми вважаємо, особа буде належним чином повідомлена про час та місце розгляду справи, її право на справедливий судовий розгляд порушено не буде, що відповідає ст. 268 КУпАП і позиції Європейського суду з прав людини висловленій в рішенні від 11.04.2011 року у справі «Жук проти України» (пункт 25), де вказано, що суди, розглядаючи справи без участі учасників процесу, повинні пересвідчитися, що їм вчасно повідомлено про дату і час розгляду справи, тобто, що їхнє право бути присутніми під час судового розгляду не було порушено.

Також, хотілося б звернути увагу на ст. 281 КУпАП, яка містить положення проте, що при розгляді колегіальним органом справи про адміністративне правопорушення ведеться протокол.

Аналіз норм чинного законодавства, як і судова практика, яка склалась свідчать про те, що при здійсненні судового розгляду справ про адміністративні правопорушення ведення протоколу судового засідання не передбачено, що з нашої точки зору є свідченням не повного забезпечення гарантій прав учасників провадження на справедливий судовий розгляд. На території України склалась різна практика судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, так в деяких областях при судовому розгляді ведеться протокол судового засідання, а в інших ні.

Верховний Суд України звертає свою увагу на те, що хоча у справах про адміністративні правопорушення протокол судового засідання не ведеться, слухною є думка деяких суддів про доцільність його ведення у випадках, коли оспорується обставини правопорушення, провадиться допит свідків, понятих чи інших осіб [10].

Е.С. Павлова вказує, що при відсутності протоколу судового засідання неможливо перевірити чи дотримані суддею всі права та законні інтереси всіх учасників процесу [8, с. 33].

Ми в свою чергу хотіли б запропонувати введення в КУпАП норми, згідно із якою за клопотанням особи, яка приймає участь у судовому розгляді справи про адміністративне правопорушення здійснюється технічна фіксація судового розгляду, що б слугувало як гарантією дотримання прав учасника судового розгляду від порушень з боку суду, а так само було б процесуальною формою фіксації судового процесу, яка гарантувала суддям уникнення необґрунтованих посилок на порушення ведення процесу з їх боку.

Нами було розглянуто лише деякі особливості, які можуть виникнути при судовому розгляді справ про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами, при цьому проведений аналіз свідчить необхідність подальшого наукового дослі-

дження даної проблематики, що має теоретико-практичне значення.

Висновки. На підставі викладеного ми можемо зробити такі висновки:

1. Судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами є основною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення даного виду та являє собою врегульований нормами права комплекс взаємопов'язаних процесуальних дій суду при розгляді справ про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами і прийняття судового рішення відповідно до чинного законодавства.

2. Оскільки норми КУпАП не містять положень, які регулюють направлення справ про адміністративні правопорушення на доопрацювання вважаємо за необхідне доповнити ст. 278 КУпАП частиною другою, яку викласти в такій редакції: *При підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення у разі встановлення невідповідності протоколу про адміністративне правопорушення вимогам ст. 256 КУпАП орган (посадова особа) повертає його на доопрацювання органу (посадовій особі) яким було складено протокол.*

3. Підлягають вдосконаленню норми КУпАП щодо повідомлення учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, у зв'язку із чим необхідно ст. 277-2 КУпАП доповнити частиною третьою наступного змісту: *повідомлення осіб про розгляд справи про адміністративне правопорушення здійснюється за адресою місця проживання, зареєстрованою у встановленому законом порядку. У разі відсутності правопорушника, за такою адресою, вважається, що повідомлення здійснено належним чином.*

Статтю 256 КУпАП доповнити частиною п'ятою, яку викласти в такій редакції: *до протоколу про адміністративне правопорушення орган (посадова особа), який склав протокол додає довідку про місце реєстрації, особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.*

4. Щодо фіксації судового розгляду справ про адміністративне правопорушення, то ст. 281 КУпАП необхідно доповнити частиною третьою, наступного змісту: *при судовому розгляді справ про адміністративні правопорушення за клопотанням особи, яка приймає участь у судовому розгляді справи здійснюється технічна фіксація судового розгляду.*

Література:

1. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії / Н. М. Оніщенко. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
2. Опришко В. Ф. Адміністративна відповідальність за правопорушення. – Київ, 1986. – 48 с.
3. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. – Київ, Юрінком Інтерн, 2008. – 255 с.
4. Адміністративне право України : підручник за загальною редакцією академіка С. В. Ківалова. – Одеса : «Юридична література», 2003.
5. Масленников М. Я. Производство по делам об административных правонарушениях : учеб. пособие / Масленников М. Я. – М., 1994. – 119 с.
6. Коллер Ю. С. Дисертація на здобуття наукового ступеня к. ю. н. «Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху».

7. Адміністративне право : підручник за заг. ред. Ю.П. Битяка. – Харків : Право, 2010.
8. Павлова Е.С. «Применение судьей мер административного взыскания». – Москва : Юридическая литература, 1987. – 75 с.
9. Узакальнення ВСУ «Про якість складання й оформлення судових рішень у кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення» від 01.08.2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0058700-04/page>.
10. Узакальнення ВСУ «Судова практика з розгляду адміністративних справ про деякі правопорушення на транспорті» від 01.01.2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0076700-04>.
11. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 року № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05>.
12. Огляд стану здійснення правосуддя місцевими загальними судами міста Харкова та Харківської області за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://court.gov.ua/tu21/23961/>.
13. Ширіна С. А. Особливості та проблеми судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху. – Запорізький національний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stationline.org.ua/index.php/filologiya/79/13589-osoblivosti-ta-problemi-sudovogo-rozglyadu-sprav-pro-administrativni-pravoporushennya-pov-yazani-z-bezpekoju-dorozhnogo-ruxu.html>.
14. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина : навчальний посібник / В. Г. Перепелюк [2-ге видання, змінене і доповнене]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.

Пархоменко П. И. Некоторые вопросы судебного производства дел об административных правонарушениях, связанные с управлением транспортными средствами

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме – теоретическому исследованию особенностей судебного рассмотрения по делам об административных нарушениях за управления транспортными средствами. Автор на основании анализа практики применения административного законодательства и порядка производства по делам об административных правонарушениях с учетом специфики правоотношений в сфере управления транспортными средствами определяет особенности судебного рассмотрения по делам об административных правонарушениях за управление транспортными средствами.

Ключевые слова: административное правонарушение, производство, судебное рассмотрение, административная ответственность, транспортное средство.

Parkhomenko P. Some questions trial of Administrative Offences related to operating a vehicle

Summary. The article focuses on an important issue – heoretical study of the nature of judicial review in cases of the administrative violations for driving. Author, based on analysis of the practice of administrative law and order for the proceedings in cases of administrative offenses specific to legal relations in the field of driving, determines the characteristics of judicial review in cases of administrative offenses for driving.

Key words: administrative offenses, proceedings in cases, judicial scrutiny, administrative responsibility, vehicle.